

ЄВТУШЕНКО О. В.

ВУЛИЦІ КОНОТОПА ХVІІІ СТ.

Назви вулиць - це не писемний архів історії кожного населеного пункту. На сьогоднішній день в м. Конотоп налічується понад 400 вулиць та їхніх провулків. У їх назвах відображені свідчення історичних подій, суспільного життя, виробництва, торгівлі, побуту даного регіону різних історичних періодів. Метою цієї роботи є визначення назв вулиць Конотопа, історія виникнення яких сягає ХVІІІ ст. До розгляду пропонуються вулиці міста, назви яких дійшли до нас з ХVІІІ ст., та вулиці міста, назви яких втрачені внаслідок тих чи інших історичних подій, спроба визначення походження назв вулиць, зазначення перших писемних згадок про них.

Назви вулиць подаються в алфавітному порядку.

БАТУРИНСЬКА вул., **БАТУРИНСЬКИЙ** тракт.

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Назва вулиці вказувала на напрямок дороги, яка поєднувала м. Конотоп з м. Батурин, назва якої згодом перетворилася на назву вулиці, тракту.

ВАРВАРИНСЬКА вул. (нині вул. ФРУНЗЕ)

Перша згадка про вулицю належить до 1929 р., міститься на "Плані міста Конотопа 28.06.1929" [2]. Але, швидше за все, назва вулиці могла виникнути у ХVІІІ ст. Походила від розташованої на ній релігійно-культової споруди - церкви Св. Вмч. Варвари, однієї з найстаріших церков м. Конотоп, збудованої на прик. 1750-х рр. у центрі Конотопської фортеці. Церква до нашого часу не збереглась, згоріла в 1775 р. [3].

ВЄРОВСЬКИЙ тракт (нині вул. **ВИРІВСЬКА**)

Перша згадка про тракт належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Назва тракту вказувала на напрямок дороги, яка поєднувала м. Конотоп з с. Вирівка, назва якої згодом перетворилася на назву тракту.

ВЕРЕНКОВСКАЯ вул. (нині вул. **БАТУРИНСЬКА** від пл. Конотопських дивізій до вул. Комсомольська).

Перша згадка про вулицю належить до 1784 р., міститься на "Плані м. Конотоп 1784 р." [4]. Назва вулиці може походити від слів верейка, верєя (трансформувалось вере(й)ковська - вере(н)ковська) - заплавна гряда, вид валів природного походження, які знаходяться в заплавах річки в декілька рядів з поперечними проривами. Верєя - стовпи, на яких кріпляться ворота: "Верєи подгнили, того и гляди рухнуть" [5].

ВОВКОГОНІВСЬКА вул. (нині вул. **ЖАРИКОВА**)

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Назва вулиці походила від назви одного з Конотопських козацьких куренів сер. ХVІІ - ХVІІІ ст. - "Вовкогонівського" (на поч. ХVІІІ ст. курень містив в собі "46 домогосподарств кінного и 36 пешого "товариств"; куренний

отаман Клим Кириенко) [6]. Зараз район вулиць Жарикова, Лазаревського, початку вул. Успенсько-Троїцької.

ГЕРМАНІВСЬКА вул. (нині вул. КОЧЕМАЗОВА)

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Вулиця отримала назву від особового імені Герман, володар якого міг бути першим поселенцем на території майбутньої вулиці; від прізвища (прізвиська) Герман, володарі (володар) якого були першими поселенцями на території майбутньої вулиці, а згодом, можливо, і найчисленнішими представниками даного прізвища (прізвиська) серед володарів інших прізвищ, що заселяли дану територію [7].

ГЛУХІВСЬКИЙ тракт (нині вул. ЯРКІВСЬКА)

Перша згадка про тракт належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Означала дорогу, яка прямувала в напрямку м. Глухів, назва якої згодом перетворилася на назву тракту.

ГОНЧАРІВСЬКА вул. (нині 2-й пров. вул. САРНАВСЬКОЇ).

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Вулиця могла отримати назву від прізвища (прізвиська) Гончар, володарі (володар) якого були першими поселенцями на території майбутньої вулиці, а згодом, можливо, і найчисельнішими представниками даного прізвища (прізвиська) серед володарів інших прізвищ. У назві вулиці також може бути відображена назва професії певної групи мешканців даної території: гончарство [7].

ДРИЖЧОВСЬКА вул. (нині вул. ЯРКІВСЬКА від вул. Драгомирова Ген. до вул. Нахімова).

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Назва вулиці пов'язана з назвою одного з Конотопських козацьких куренів сер. XVII-XVIII ст. - "Дрижчовський" (на поч. XVIII ст. курінь містив у собі "29 домогосподарств кінного і 34 пішого "товариств") [6]. На сьогодні район вулиць Свердлова, Сарнавської, Драгомирова.

Дрижчовка (дрожчовка) - в значенні дороги, руху по дорозі, їзди, може походити від слова дрожки - повозка: "Дрожки были у нас. Раньше запрягали в них лошадь" [5; 43].

ЗАВАЛЬНА вул. (нині частина вул. ВОЛОЧАЇВСЬКОЇ від вул. Красногірська до вул. Батурина).

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Назва вулиці несла в своєму змісті певну інформацію про об'єкт, підкреслювала розташування вулиці за певною територією, об'єктом, межею: згідно із планом м. Конотоп 1784 р. вулиця пролягала на незначній відстані від зовнішньої частини західної стіни (за валом) Конотопської фортеці, західніше вул. Підвальна [4].

ЗАВГОРОДНЯ вул.

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Назва вулиці містить певну інформацію про об'єкт, вказує на розташування вулиці вздовж східної околиці міста - за містом; у час виникнення назви, була крайньою вулицею східної частини міста - Загребелля [7].

ЗАДЕСЕНКА вул.

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Назва вулиці несе в своєму змісті певну інформацію про об'єкт, містить відомості про топографічну характеристику вулиці - розташування її за річкою Десенка (XVIII ст.). Річка Десенка могла отримати свою назву від переселенців з берегів р. Десна, які опановували дану територію середньовічного м. Конотопа [7].

КАНДИБИНА вул. (нині вул. РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКА)

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Назва вулиці походить від прізвища Кандиба - представників Конотопської козацької старшини XVII-XVIII ст. (Конотопські сотники Федір Кандиба, 1681-1689 рр., Андрій Кандиба, 1689-1707 рр.). У 1689 р. колишній Корсунський полковник Федір Кандиба, який отримав за універсалом Гетьмана І. Самойловича "уряд Конотопського сотництва", оселяється на околиці "предместья Загребелье" [8] та засновує хутір, який невдовзі отримує назву від прізвища його власника. У наш час на території колишнього х. Кандиби знаходиться Загальноосвітня школа-інтернат І-ІІ ст. санаторного типу № 1. Вулиця, що вела з Путивльського тракту до х. Кандиби, і отримала одноіменну з хутором назву.

На території Загребелля на кошти Кандиб було збудовано дві церкви: Св. Миколая, збудована Андрієм Федоровичем Кандибою близько 1670 р., (збереглась до нашого часу) та Богоявлення Господнього, збудована Данилом Андрійовичем Кандибою в 1740 р. (до нашого часу не збереглась) [3].

КОЗИНІВСЬКА вул. (нині вул. 9-го СІЧНЯ)

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Вулиця отримала назву від прізвища Козин, володарі (володар) якого були першими поселенцями на території майбутньої вулиці, а згодом, можливо, і найчисленнішими представниками цього прізвища серед володарів інших прізвищ, що заселяли дану територію [7].

КРАСНОГІРСЬКА вул.

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Походження назви вулиці, швидше за все, слід пов'язувати з власною назвою "Красная горка" - так у давньослов'янські та давньоруські часи називались особливі, культові місця, які слугували нашим предкам місцем збору під час поклоніння божествам, проведення язичницьких обрядів і вважались священними. Для таких місць, як правило, обирались найбільш підвищені частини берегів річок, берегові миси, окремо розташовані природні підвищення в заплавах річки. Вулиця Красногірська, від самого свого початку (вул. Леніна) і до кінця (вул. Братів Радченків), пролягає через гористий ландшафт надзаплавних терас, з їхніми мисами та ярами, лівого берега р. Єзуч.

ЛУГІНКА вул. (нині частина вул. ГЕН.ТХОРА)

Перша згадка про вулицю належить до 1784 р., міститься на "Плані м. Конотоп 1784 р." [4]. Вулиця отримала назву від "Лугининоу гати", яка була збудована в XVIII ст. на р. Липка. Відомості про "Лугинину гать" знаходимо в О. М. Лазаревського: "Плотина с мельницами существовала здесь (на р. Липка

- О. С.) уже в 1671 г., когда п. Лугина Иван, обыватель Конотопский, купил на этой плотине одно колесо у Василия Пестуна, а затем, вероятно, скупил и другие бывшие здесь "кола", та как насыпанная здесь плотина к нач. XVIII в. получает название Лугининой гати" [6, с. 74].

МИКОЛАЇВСЬКА вул. (нині вул. ПЕТРОВСЬКОГО).

Перша згадка про вулицю належить до 1784 р., міститься на "Плані м. Конотопа 1784 р." [4]. Назва вулиці походила від росташованої на ній релігійно-культурної споруди - церкви Св. Миколая, збудованої близько 1670 р. конотопським сотником Андрієм Кандибою. Церква збереглась до нашого часу [8].

МОСТОВА вул. (нині вул. ЛЕНІНА).

Перша згадка про вулицю належить до 1784 р., міститься на "Плані м. Конотопа 1784 р." [4]. Мощена вулиця - одна з центральних вулиць середньовічного міста. Назва вулиці несла в своєму змісті певну інформацію про об'єкт, вказувала на інженерне облаштування вулиці - покриття її мостовою. Покриття вулиць середньовічних міст мостовими було обумовлено запобіганням розмиву їх поверхні дощами і талими водами. Особливо розвинуто в містах лісової зони. На території Русі перші мостові зафіксовані археологами в культурних шарах давнього Новгороду X ст. Облаштування мостових було традиційним і незмінно повторювалось до XVIII ст. В основі мостової лежали три продольні круглі лаги, довжиною 10-12 м діаметром 10-20 см. Вони вкладались вздовж вулиці за напрямком мостової паралельно одна одній на відстані 1,3-1,6 м одна від одної. Поперек на ці лаги вкладались товсті масивні плахи - розколоті навпіл колоди діаметром 25-40 см пласкою поверхнею вгору. Мостова робилась шириною 3,5-4,0 м у X-XI ст., до 4,0-5,0 м у XIII-XVIII ст. Плахи підганялись впритул одна до одної. З нижнього боку в них робились округлі вирубки, які збігалися за формою й розмірами з лагами. У ці вирубки входили лаги, завдяки чому забезпечувалось міцне нерухоме положення плах мостової. Плахи виготовлялись з соснових або елових колод, діаметр яких інколи сягав 40-50 см. Зазвичай мостові функціонували 15-30 років. За цей час вони, як правило, не зношувались. Спорудження нових мостових було зумовлено сильними пожежами, коли верхня частина плах була пошкоджена вогнем або за необхідності підйому рівня мостової у зв'язку з загальним ростом культурного шару міста. Нову мостову робили таким же чином, як і попередню: на плахи старої мостової клали нові лаги і на них поперек нові плахи. Таким чином, рівень мостової кожного разу підіймався на 15-25 см [9].

НИЖНЯ вул. (нині ЧЕРВОНАЗАВОДСЬКА вул.)

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Назва вулиці несла в своєму змісті певну інформацію про об'єкт, підкреслювала росташування вулиці нижче по відношенню до чогось - до іншої вулиці (вулиць), дороги, шляху, річки тощо [7].

ПОДВАЛЬНА вул. (нині вул. ЯРМАРКОВА)

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Назва вулиці несла в своєму змісті певну інформацію про об'єкт, підкреслювала її росташування у безпосередній близькості відносно певної

території, об'єкта, межі: згідно з планом м. Конотоп 1784 р. [4], вулиця пролягала вздовж валу (під валом) зовнішньої частини західної стіни Конотопської фортеці.

ПОЛТАВСЬКИЙ тракт (нині частина вул. ГЕН. ТХОРА)

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Означала дорогу, яка прямувала в напрямку м. Полтава, назва якої, згодом, перетворилася на назву тракту.

ПУТИВЛЬСЬКА вул., **ПУТИВЛЬСЬКИЙ** тракт (нині вул. СВЕРДЛОВА)

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Назва вулиці вказувала на напрямок дороги, яка поєднувала м. Конотоп з м. Путивль, назва якої, згодом, перетворилася на назву вулиці, тракту.

РИКОВЩИНА вул. (нині район вул. РИБАЛКА, 1, 2, 3-й пров.)

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Назва вулиці може походити від слова роковщина - зерно, яке віддавали в данину попу; частина поля, засіяна зерном, зібраний врожай з якої віддавали попу: "На пасху поп снова роковщину собирал" [5, с. 119].

РОМЕНСЬКА вул. (нині частина вул. ГЕН. ТХОРА)

Перша згадка про вулицю належить до 1784 р., міститься на "Плані м. Конотопа 1784 р." [4]. Означала дорогу, яка поєднувала м. Конотоп з м. Ромни, назва якої, згодом, перетворилася на назву вулиці.

СЕВАШІВКА вул. (нині вул. БР. СТЕПНЯКІВ)

Перша згадка про вулицю належить до 1782 р., міститься в "Описі Конотопа 1782 р." [1]. Вулиця отримала назву від прізвища Севаш (Сиваш), володарі (володар) якого були першими поселенцями на території майбутньої вулиці, а згодом, можливо, і найчисельнішими представниками даного прізвища серед володарів інших прізвищ, що заселяли дану територію [7].

СОБОРНА вул.

Уперше назва вулиці з'являється на поштових листівках м. Конотопа 1914-1915 рр. Але, скоріш за все, назва вулиці могла виникнути у XVIII ст. Походила від росташованої на ній релігійно-культурної споруди - Собору Різдва Пресвятої Богородиці, збудованого Гордієм Ніжинським та Іваном Вакуленком в 1739-1745 рр. коштом бунчукового товариша Андрія Лизогуба на місці старого дерев'яного, згорілого в 1725 р. Собор до нашого часу не зберігся (зруйнований в 1930-х рр.) [3].

У XVIII ст. в м. Конотопі також існували вулиці: Ярмолівка, Перетятківщина, Лаврених, Красовні, Сахнівська [1], Московська, Петрова, Римарівська, Кавина, Овчинникова, Макар'євська, Шилівка, Клещовська, Бондарівка [10].

1. Коваленко О. Неопублікований опис Конотопа 1782 р. /О. Коваленко // Сумська старовина. - 2006. - № XVIII-XIX. - С. 217-225.

2. Фонд Музею історії ПТ КІСумДу та КІСумДу.

3. Євтушенко О. Конотоп /О. Євтушенко // Зруйновані храми Сумщини. Мартиролог втрачених святинь. - 2007. - Т. II. - С. 90.

4. Вечерський В. Спадщина містобудування України / В. Вечерський. - Київ, 2003. - С. 364.

5. Черепанова Е. Русские говоры Сумской области. Материалы диалектологической экспедиции / Е. Черепанова. - Сумы, 1998. - С. 22.
6. Лазаревский А. Описание старой Малороссии. Полк Нежинский. Конотопская сотня: передрук / А. Лазаревский. - Конотоп, 2004. - С. 75-76.
7. Коваль А. Знайомі незнайомці. Походження назв поселень України / А. Коваль. - Київ, 2004. - 302 с.
8. Гумилевский Ф. Историко-статистическое описание Черниговской Епархии / Ф. Гумилевский. - Чернигов, 1874. - 286 с.
9. Рыбаков Б. Археология СССР. Древняя Русь. Город, замок, село / Б. Рыбаков. - Москва, 1985. - 170 с.
10. Ананьева Т. Описи Лівобережної України кінця XVIII - поч. XIX ст. / Т. Б. Ананьева, О. І. Бойко, О. А. Куликова, К. І. Климова. - Київ, 1997. - С. 101.

ТРОФІМЧИК Д. Д.

ДЯКА ЗА МИРНЕ СЬОГОДЕННЯ

Кожен день віддаляє нас від жахливих і героїчних подій 40-х років минулого століття. Але Велика Вітчизняна війна ще й досі нагадує нам про себе, відлунюючи в наших серцях болем і смутком... За вічним законом людської пам'яті, ми покладаємо квіти до обелісків, братських могил і меморіалів слави, схиляємо голови на знак глибокої шани й безмежної вдячності за чисте небо над головою, хвилиною мовчання вшануємо пам'ять загиблих... На щастя, сучасна молодь знає про цю війну лише з підручників, кінофільмів, розповідей ветеранів, яких щодня стає все менше і менше...

Проте серед нас є люди, котрі щодня живуть подвигом наших дідів і прадідів, тим жорстоким і водночас славетним минулим - це учасники військово-історичних клубів (реконструктори). Про них і піде мова.

Об'єднавшись на громадських засадах, члени військово-історичних клубів і організацій України мають на меті:

- вивчення, збір та систематизація інформації з військової історії 30-40-х років минулого століття;
- популяризація й пропаганда героїчного минулого нашої країни;
- розширення зв'язків, обмін інформацією між військово-історичними клубами на території СНГ та зарубіжжя;
- вивчення, реставрація, реконструкція уніформи, амуніції, техніки країн, що брали участь у війнах 30-40-х років XX століття;
- розробка й реалізація програм і проєктів у галузі військової історії, освіти, виховання, культури та інших соціально-значущих сферах;
- проведення лекцій, творчих зустрічей, уроків пам'яті, військових-реконструкцій та інших заходів патріотичного спрямування;
- створення кіно-, фото-, аудіоматеріалів відповідного спрямування.

Є така організація і в нашому місті. Про деякі напрямки діяльності Конотопської міської громадської організації "Останній рубіж" я хочу сьогодні